

Boom

CHECK JE TEKST

Tips en checklists om snel
en beter te schrijven

ERIC TIGGELER

Check je tekst

Check je tekst

***Tips en checklists
om snel beter
te schrijven***

Eric Tiggeler

VIJFDE DRUK

Boom

Omslagontwerp: Textcetera, Den Haag
Opmaak binnenwerk: Villa Y, Henxel

© Eric Tiggeler & Boom uitgevers Amsterdam, 2021

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978 90 2443 914 0
ISBN 978 90 2443 915 7 (e-book)
NUR 624

www.boomhogeronderwijs.nl

Inhoud

Help, ik moet een tekst schrijven! 7

I DE TEKST 9

1 Het begin: een onderwerp en een vraag bedenken 11

2 Maak een plan 17

3 Deel de tekst in 21

3.1 Schrijf een goede inleiding 21

3.2 Breng ordening aan in het middendeel 24

3.3 Voeg de afsluiting toe 31

3.4 Schrijf een informatieve samenvatting 33

4 Maak de structuur van je tekst duidelijk 35

4.1 Kies goede titels en tussenkopjes 35

4.2 Verdeel je tekst in alinea's 37

5 Argumenteer overtuigend 43

5.1 Bouw je argumentatie logisch op 43

5.2 Formuleer neutraal en exact 44

5.3 Frame je betoog 45

6 Verwerk de literatuur in je tekst 49

6.1 Citeren en parafraseren 49

6.2 Stel een literatuuropgave op 51

7 Werk je tekst af 59

7.1 Voeg titelpagina, inhoud en bijlagen toe 59

7.2 Neem grafieken en ander beeld op 62

II DE TAAL 67

8 Verbeter je schrijfstijl 69

8.1 Schrijf eenvoudig en beknopt 69

8.2 Schrijf levendig, concreet en begrijpelijk 72

9 Controleer je tekst op stijlfouten 79

10 Controleer je spelling 81

10.1 Werkwoorden: de d's en t's 81

10.2 Schrijf je het woord aan elkaar of los? 84

10.3 Hoofdletter of niet? 86

10.4 Hoe schrijf je afkortingen? 88

10.5 Hoe schrijf je het meervoud? 90

10.6 Krantenbericht of krantebericht? De tussen-n 91

10.7 Geluidshinder of geluidhinder? De tussen-s 92

10.8 Hoe schrijf je het bijvoeglijk naamwoord? 92

10.9 Getallen: in letters of in cijfers? 93

11 Kies het juiste woord 95

11.1 *Hij, zij of het? Die of dat?* Verwijswoorden 95

11.2 Het werkwoord: enkelvoud of meervoud 98

11.3 Welke van de twee? 100

12 Kies het juiste leesteken 103

13 Check je tekst: de controlerende achteraf 111

14 Wat betekenen die termen? 115

Register 117

Help, ik moet een tekst schrijven!

Links van je ligt een grote stapel ongeordende informatie: rapporten, notities, links naar websites. Rechts staat je tekstverwerker, met een maagdelijk wit, leeg scherm. De opdracht: schrijf over die berg informatie een heldere tekst. Een rapport, een werkstuk, een scriptie. Hoe pak je dat aan? Waar begin je? Hoe los je de problemen op die zich tijdens het schrijven voordoen? Hoe argumenteer je, hoe gebruik je citaten en voetnoten? En ook: hoe verbeter je je taalgebruik?

Check je tekst helpt je bij de problemen en vragen die je tegenkomt als je een langere tekst moet schrijven, zoals een onderzoeksverslag of een adviesrapport. Het boekje is opgebouwd als een checklist: een lijst met eisen waaraan een goede tekst voldoet. Als je deze checklist stap voor stap naloopt, krijg je meer greep op je schrijfwerk. Je kunt gemakkelijker beoordelen hoe ver je bent met je tekst: wat is er al af, en wat moet er nog gebeuren?

In het eerste deel van dit boek zie je hoe een goede tekst in elkaar zit, in het tweede waarop je moet letten bij het formuleren:

- Deel 1, **De tekst**, beantwoordt vragen als: 'Hoe moet ik mijn tekst beginnen?', 'Hoe zit een goed verslag of rapport in elkaar?', 'Hoe moet ik een citaat uit een boek verwerken in mijn tekst?'
- Deel 2, **De taal**, gaat in op taalvragen, zoals: 'Hoe kom ik erachter of ik geen dt-fouten heb gemaakt?', 'Is het *alles dat* of *alles wat*?', 'Is het *aan hun* of *aan hen*'?

Achter in het boek vind je een checklist voor de controle achteraf, wanneer je al een eerste versie van je tekst hebt geschreven. Zo kun je snel beoordelen of je concepttekst nog moet worden bijgeschaafd: bij alle controlepunten vind je een verwijzing naar de paragraaf waarin je meer kunt lezen over dit onderwerp. Kun je overal een vinkje zetten? Dan is de kans groot dat je een prettig leesbare, samenhangende en overtuigende tekst hebt geschreven.

Wat is er nieuw in deze versie van Check je tekst?

In deze nieuwe versie heb ik verschillende onderwerpen toegevoegd en opgefrist. Op verzoek van gebruikers heb ik een aantal adviezen aangepast en verbeterd. Daarnaast heb ik veel voorbeelden vernieuwd. Het boek gaat ook wat dieper in op veelvoorkomende taal- en stijlproblemen: denk aan de werkwoordspelling (de d's en t's), het gebruik van verwijswoorden (*die, dat, wat*), of problemen door de invloed van spreektaal in een geschreven tekst.

Heb je na het lezen van het boek vragen of opmerkingen, of heb je nog vragen die *Check je tekst* niet beantwoordt? Stuur dan een mailtje naar etiggeler@taalcentrum-vu.nl.

Eric Tiggeler

I De tekst

I De tekst

Dit eerste deel is opgebouwd volgens de stappen die je achtereenvolgens zet bij het schrijven: van 'hoe begin je?' tot 'hoe werk je de tekst af?'

- ☐ Bedenk een onderwerp en een goede centrale vraag.
> hoofdstuk 1
- ☐ Maak een plan – kort of uitgebreid.
> hoofdstuk 2
- ☐ Richt de aandacht op de kernonderdelen: inleiding, middendeel, slot.
> hoofdstuk 3
- ☐ Verduidelijk de structuur van je tekst.
> hoofdstuk 4
- ☐ Ondersteun je betoog met argumenten en met bronnen.
> hoofdstuk 5 en 6
- ☐ Stel de literatuuropgave op en werk je tekst af.
> paragraaf 6.2 en hoofdstuk 7

Een eerste voorwaarde voor een goede tekst is een goede schrijfoopdracht. Is de opdracht die je gekregen hebt, niet duidelijk? Ga dan na wat precies de bedoeling is. Het komt in de praktijk vaker voor dan je denkt: schrijvers komen na weken werk apetrots aanzetten met een tekst waar ze veel tijd in hebben gestoken, om dan pas te ontdekken dat die tekst niet goed aansluit op de vraag of de opdracht. Sluit daarom van tevoren alle onduidelijkheid uit. Zorg dat je de volgende zaken op een rijtje hebt:

- het doel: wat voor soort tekst moet het worden? Een analyse, een advies?
- het onderwerp: hoe smal of breed moet je het opvatten?
- de doelgroep: voor wie schrijf je? Kritische lezers, beslissers, projectgroepleden? Wat is het opleidingsniveau?
- formele vereisten: wat is de maximumlengte; moet er een samenvatting bij de tekst komen?

Het begin: een onderwerp en een vraag bedenken

Stap 1: stel het onderwerp vast

Als je een tekst voor je werk schrijft, krijg je meestal een vastomlijnde schrijfpdracht: *kun je uitzoeken hoe het komt dat het loopbaanbeleid bij ... niet van de grond komt?* Als je een wetenschappelijke tekst schrijft, mag je meestal zelf je onderwerp bepalen. Kies in dat geval een onderwerp dat niet alleen je belangstelling heeft, maar waar je ook voldoende informatie over kunt vinden om het goed te kunnen behandelen in de beperkte tijd die je hebt. Hieronder vind je meer tips voor de keuze van je onderwerp:

- Ken je beperkingen en spits je onderwerp toe. Onderzoek liever een 'klein' onderwerp diepgaand dan een breed onderwerp oppervlakkig. Veel eerste tekstversies zijn wijdlopijge, richtingloze teksten: ze hebben wel met het onderwerp te maken, maar behandelen dat nog veel te breed. *De arbeidsmarkt* is een thema waar je alle kanten mee op kunt. Als je het toespitst tot *Ontwikkelingen in werkloosheid in Nederland*, dan is dat al een stuk beter. En de kans op een interessante tekst is nog groter als je het houdt op *Ontwikkelingen in de arbeidsparticipatie van vrouwen in Nederland sinds de Tweede Wereldoorlog*. Vaak kun je gaandeweg het onderzoek je terrein beter afbakenen; dan ontdek je ook welke detailvragen misschien wel gepromoveerd kunnen worden tot een veel interessantere hoofdvraag.

Gaat je tekst over een breed gebied? Vertel dan al in je inleiding tot welk deelgebied je je beperkt:

Mijn onderwerp, het Europese asielbeleid, is op dit moment sterk aan verandering onderhevig. Ik heb me daarom beperkt tot de beleidsmaatregelen die zijn aangekondigd in het Europese Beleidsprogramma 2016-2020. Alle beleid en regelgeving daarna laat ik buiten beschouwing.

- Je onderwerp hoeft niet ‘nieuw’ te zijn. Over vrijwel elk onderwerp dat zich leent voor een onderzoek is al eerder iets geschreven. Wat wél nieuw moet zijn, is je invalshoek: de centrale vraag die je beantwoordt over dat onderwerp.
- Het onderwerp hoeft niet actueel te zijn. Dat mag wel, maar het is ook goed mogelijk om een algemene kennisvraag (‘Hoe is het principe van klimaatverandering te verklaren?’) te behandelen, of een theoretische kwestie.

Stap 2: formuleer een vraag

Waar wil je heen met je verslag? Je tekst heeft een doel: je zoekt iets uit, je geeft een antwoord, je velt misschien een oordeel of formuleert een advies. Om dit doel onder woorden te brengen, formuleer je bij je thema een centrale vraag (ook probleemstelling genoemd, al is dat een verwarrend woord: je tekst hoeft niet specifiek over een *probleem* te gaan). Het is verstandig om goed over deze vraag na te denken, want naar aanleiding van een slechte centrale vraag kun je geen goede tekst schrijven. Er zijn vier soorten centrale vragen; hieronder vind je een overzicht.

De centrale vraag: vier soorten

1 Informerend	Je beschrijft, inventariseert, zet zaken op een rij. Je brengt orde op zaken in bestaande informatie over een situatie of verschijnsel.	Welke software is beschikbaar om stedelijke groei in Nederland te voorspellen? Wat zijn de gevolgen van kilometerheffing in Duitsland voor de Nederlandse economie? Je beschrijving kan ook op literatuuronderzoek gebaseerd zijn: Hoe werd Gorters gedicht <i>Mei</i> ontvangen door de literaire critici van zijn tijd?
2 Verklarend	Je verklaart, legt oorzaken bloot.	Hoe komt het dat de vier grootste Nederlandse steden sinds 1990 zo sterk groeien? Hoe is de omslag in het Nederlandse asielbeleid sinds 2010 te verklaren? Hoe komt het dat achterstandsgroepen in Rotterdam niet uit hun sociale isolement raken?

Rapporten, werkstukken of scripties: het zijn ingewikkelde schrijfklassen. Vaak is het lastig om een begin te maken en om greep op de tekst te houden. Toch is het schrijven van zo'n tekst goed onder de knie te krijgen. Tenminste, als je weet waar je op moet letten en hoe je het schrijfwerk gestructureerd aanpakt.

Deze editie van **Check je tekst** is volledig herzien. Zo zijn veel voorbeelden vernieuwd en is er meer aandacht voor veelvoorkomende taal- en stijlproblemen. Daarbij zijn de sterke punten behouden: de praktische aanpak, met veel voorbeelden, tips en checklists. **Check je tekst** blijft daardoor het ideale hulpmiddel voor iedereen die rapporten of verslagen schrijft voor studie of werk.

Check je tekst biedt een handige afvinklijst die antwoord geeft op vragen als:

- Hoe begin je?
- Hoe bouw je je tekst op?
- Hoe los je de problemen op die je tijdens het schrijven tegenkomt?
- Hoe overtuig je de lezer?
- Hoe gebruik je citaten en voetnoten?
- Hoe schrijf je duidelijk en foutloos Nederlands?

In deze serie verschenen ook de succesvolle schrijfgidsen **Check je e-mail en brief**, **Check je beleids tekst**, **Check je presentatie**, **Check je webtekst** en **Check je column**.

Eric Tiggeler werkt voor het Taalcentrum-VU als tekstschrijver en ontwikkelaar van schrijftrainingen. Hij is auteur van onder meer het succesvolle taaladviesboek *Vraagbaak Nederlands*.

9 789024 439140 >

www.boomhogeronderwijs.nl